

SANAT EĞİTİMİNİN GÖRSEL OKURYAZARLIK BECERİLERİNE ETKİSİ

Şeyda Eraslan Taşpınar
Atatürk Üniversitesi, Erzurum
seraslan@atauni.edu.tr

ÖZ

Bu araştırmanın amacı sanat eğitiminin görsel okuryazarlık becerilerine olan etkisini belirlemektir. Genel tarama modelinde yapılan araştırmanın çalışma grubunu Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalında öğrenim gören 44 birinci sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Öğrenciler sanat eğitimi alan ve almayan olarak iki gruba ayrılmıştır. Sanat eğitimi alıp almamaları mezun oldukları lise türüne göre belirlenmiştir. Güzel sanatlar liselerinden mezun olanlar sanat eğitimi almış olan öğrenci grubunu, alan dışı bir liseden mezun olan öğrenciler ise sanat eğitimi almamış olan grubu oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak “Görsel Okuryazarlık Ölçeği” kullanılmıştır. Veriler istatistiksel olarak analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre öğrencilerin görsel okuryazarlık becerileri ortalamalarının alt boyutların tümünde yüksek olduğu görülmüştür. Sanat eğitimi alan grubun görsel okuryazarlık becerileri puanları sanat eğitimi almayan gruba göre daha yüksek bulunmuştur. Araştırma sonucunda Sanat Eğitiminin öğrencilerin görsel okuryazarlık becerilerini olumlu yönde etkilediği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: *Sanat Eğitimi, Görsel Okuryazarlık, Görsel Okuryazarlık Becerileri, Görsel Çağ*

THE EFFECTS OF ART EDUCATION TO VISUAL LITERACY SKILLS

ABSTRACT

The aim of this research is to determine the effects of arts education on visual literacy skills. The working group of research was consisted in 44 first grade students of Art Education Department according to general screening model. Students were divided into two groups with and without art education background. The art education background means was student's graduated high school where teaching art in there. First group presumed as art educated background group that students of the group graduated from Fine Art High School, second group's students graduated from the ordinary high schools. The Visual Literacy Scale was used as data collection tool. Data statistically analyzed by SPSS computer program. The results show that total visual literacy skills averages of students in all dimensions were high grade. The visual literacy skills scores of art educated background group were higher than the other group's scores. According to our results, Art Education positively effects to student's visual literacy skills.

Keywords: *Art Education, Visual Literacy, Visual Literacy Skills, Visual Age.*

GİRİŞ

Çağdaş kültür evrensel olarak görsellere ve görsellerle kurulan iletişime dayalı bir şekilde gün geçtikçe değişmektedir. İçinde olduğumuz bu yeni görsel çağda etrafımız her zamankinden daha çok görsellerle çevrili bir hale gelmiş, insanlar günlük hayatın içinde televizyonlarda, bilgisayarlarda, cep telefonlarında, dijital oyunlarda, reklam panolarında, kitap ve dergilerde görsel öğelerin yoğun etkisi altında kalarak görsel mesajlarla daha çok etkileşim içinde olmuşlardır.

Etrafımızın görseller ve görsel mesajlarla çevrili olduğu bu görsel çağ çözülmesi gereken görsel problemleri de beraberinde getirmiştir. Dijital teknolojilerin gelişimi görselleri daha kolay çoğaltılabilir ve yayılabilir kılmış, onlarla her yerde karşılaşmamızı sağlayarak görsel olan düşünme

ve algılama süreçlerini geliştirmemizi sağlamıştır. Kazmierczak (2001) görselleri, gerçek hakkındaki resimler ve düşüncelerle iletişime ve üretime imkân veren temsil ve ifade sistemi” olarak belirtirken hayatımızdaki önemine de dikkat çekmiştir. Görsellerin hayatımızın içinde bu kadar çok yer almaları onlarla dünyanın her yerinde iletişimi kolaylaştıran evrensel bir dil oluşturmamızı da beraberinde getirmiştir. Kelimelerin yerine kullanılan görsel mesajları anlayabilmek günlük yaşantı içinde oldukça gereklidir. Görsel semboller ruh halimiz ve hislerimizi yansıtmak ya da bir fikri ifade etmek için de kelimelerin yerine kullanılmıştır. Eski bir atasözü “bir resim bin kelimedenden daha iyidir” derken görsellerin gücüne ve evrenselliğine vurgu yapmıştır (Oring, 2000). Görsel algılama, görsel okuma, görselleştirme gibi görsel becerilere sahip olmak ve onlara kullanabilmek bu görsel dili etkili bir şekilde kullanabilmenin temelidir.

Sanat eğitiminin bu görsel becerilerin kazanımındaki rolü yadsınamaz. Yeni görsel çağda öğrencilerin görsel becerilerinin gelişimine olan etkisi sanat eğitiminin hedeflerini genişletmekte ve önemini de arttırmaktadır. Sanat eğitimi ile öğrencilere kazandırılması hedeflenen görsel beceriler çevrelerindeki görsellerle kuracakları ilişkileri güçlendireceği için görsel farkındalıklarını ve görsel okuryazarlıklarını destekleyecektir. Bu görsel beceriler görselleri ayırt etme, görsel kodları çözebilmek, görselleri okuyabilmek, estetik beğeni, çözümlenme, değerlendirme, tasarım, kurgu vb. beceriler olarak sıralanabilir. Bu becerilerle insanların sanatsal ifade biçimleri ya da düşüncelerini görsel bir boyutta ifade edebilmeleri ve diğer görselleri anlamlandırabilmeleri evrensel görsel dili konuşabilmeleridir.

GÖRSELLERİ OKUYABİLMEK

Tarih boyunca insanlar birbirleriyle iletişim kurmak için farklı yöntemler geliştirmişlerdir. Yazının icadından çok önceleri iletişim kurmak, kendilerini ifade etmek ve düşüncelerini aktarmak için görselleri kullanmışlardır. Gelişen çağların yenilikleri ile bu görsel ifade şekilleri de değişmiştir. Görmek, insanlığın gördüğünü hatırlamasıyla medeniyetin gelişmesinde belirgin bir rol üstlenmiştir. İnsanın gördüklerini tanıması, zihninde simgeler haline dönüştürmesi, iletişim için kullanması ve yazılı hale getirmesi bilgiyi ve kültürü kuşaktan kuşağa aktarmasını sağlamıştır. Mesela ilk çağlarda mağara duvarlarına çizilen resimlerle sağlanan görsel iletişimler Mısır döneminde değişerek çağa tarz ve üslup bakımından ayak uydurmuştur. Başka bir örnek olarak antik dönem olarak adlandırabileceğimiz dönemlerde gelişen görsel ifade formları da heykellere, kabartmalara ve mimari eserlere ulaşmıştır. Dolayısıyla tarz ve üslup olarak kendine özgü ve diğerlerinden belirgin bir şekilde ayırt edilen plastik özelliklere sahip olmuştur. İnsanları ve nesnelere betimleme tarzından, kullanılan boya ve tekniğe, yapılan yüzeye, hatta işlenen konulara kadar toplumlara ve medeniyetlere göre oldukça farklılaşmalar olmuştur. Her toplum kendi yaşadığı çağa, coğrafyaya ve kültüre bağlı olarak görselleme yöntemleri geliştirmiştir. Örneğin Japonya, Çin, Avrupa, Güney Amerika, Orta Asya gibi bölge isimlerini saydığımızda her birinin kendine özgü olan görsel ifade tarzları akıllara gelebilmektedir. Ancak bu durum günümüzde biraz farklılaşmaktadır. Tarihsel ve kültürel birikimler yerini evrensel çağdaş bakış açılarına bırakmıştır. Yeni teknolojilerin yaygınlaşmasıyla görsel dünyasında da küreselleşme etkileri görülmüş ve dünyanın her yerinde üretilen görseller üslup ve tarz olarak birbirine benzemeye başlamıştır.

Chapman (1994)’e göre “sanatsal ifade biçimi, yani insanların düşüncelerini görsel bir boyutta ifade etmesi bir anlamda tüm insanların kendini ifade ederken aynı kelimeleri kullanması gibidir”. Görsellerin oluşturduğu yeni görsel çağda dünyayı algılama şeklimiz, görsellerden etkilenmemiz, doğru mesajları almamız ve hatta yönlendirilmemiz onlardan etkilenme düzeyimize bağlıdır. Bireylerin bu görsel uyaranlardan doğru etkilenmesi onları doğru bir şekilde okuma ve yorumlama becerisine bağlıdır. Bu da görsel okuryazarlıktır. Bu sürecin sağlanması için öncelikle bireylerin temel görsel yeterlikleri kazanması gerekir. Görselleri algılama, zihinde yerleştirme ve yorumlama görsellerin okuma sürecini başlatır. Zeren ve Arslan (2009) da görsel okumanın, imgelerin retinaya düşmesiyle başlayan süreçte imgelerin zihinde oluşması ve anlamlandırılmasıyla psikolojik bir etkinlik sürecinin devam ettiğini ve bireyin daha önce zihninde sakladığı bilgilere ve kodlara göre imgelere anlam yüklediklerini belirtmişlerdir.

Görsel okuryazarlık kavramının gelişiminde Arnheim’in görsel düşünme kuramının önemli katkıları olmuştur. İnsanların düşüncelerinin görsel olduğuna inanan Arnheim (1969) görsel düşünmeyi

“zihinlerin, bedenlerin, makinelerin ve toplumların yapısı ya da düşüncelerin işlevleri olan görsel biçimleri, varlığımızın altında yatan güç örüntülerinin imgelerini görebilme yeteneği” olarak tanımlamıştır.

Görsel okuryazarlık, görsel mesajların anlamlandırılması ve benzer biçimlerde mesajlar oluşturabilme becerisi olarak tanımlanmaktadır. Görsel okuryazarlık kavramı ilk defa Debes tarafından kullanılmış ve Uluslararası Görsel Okuryazarlık Derneği (IVLA) tarafından bu tanım hala kullanılmaktadır. Debes (1969) Görsel okuryazarlığı “insanın görme duygusunu kullanarak geliştirdiği bir dizi görme yeterliğine verilen isimdir” olarak tanımlamıştır. Bu yeterliklerin gelişiminin öğrenmenin temelini oluşturduğunu, bu yeterliklere sahip olan bireylerin görsel olan eylemleri, objeleri ve sembolleri ayırt etme ve yorumlama becerilerinin daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Messaris (1995) görsel okuryazarlığı görsellerin ve görsel medyanın sağladığı farkındalıkla kazanılan deneyim ve bilgi olarak tanımlamıştır. Heinich, Molenda ve Russel (1982) ise “görsel mesajları doğru bir biçimde yorumlamak ve bu tür mesajları oluşturmak için kullanılan öğrenilmiş bir yetenek” olduğunu vurgulamıştır. Wileman’a (1993) göre ise görsel okuryazarlık görsel tabanlı görüntülerde aktarılan bilgileri okuyabilme ve anlamlandırabilme olarak, görsel düşünmeyi ise bilgileri aktarmak için resimleme, görsel olan biçimlere dönüştürme olarak vurgulamıştır.

Görsel okuryazarlık aynı zamanda düşünme, öğrenme ve görseller aracılığıyla bireylerin kendilerini ifade edebilmesidir (Braden ve Hortin, 1982). Görsel temellere dayanan ve insanların görsel bağlantılar kurmasını sağlayan görsel iletişim, bireylerin çevrelerinde karşılaştıkları görsel hareketleri, nesnelere ve sembollerin farkına varabilmelerini ve yorumlayabilmelerini sağlamaktadır. Bu yeterliğin yaratıcı kullanımına dikkat çeken Braden (1993) “görsel okuryazarlık yeterliklerinin bireyin sahip olduğu diğer yetileriyle iletişim içinde olduğunu, bu yeterliğin kullanımının hayranlık ve beğeni uyandıran tarafının ise bireyin görsel iletişim ustalığını kavrayabilmesi ve ondan zevk alabilmesi olduğunu belirtir”.

SANAT EĞİTİMİNDE GÖRSEL OKURYAZARLIK

Teknolojik gelişmeler ve kültürel ortam öğrenci profilini de etkilemiş ve eğitim-öğretim ortamlarını çağın gerektirdiği şekilde düzenleme gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Çağımızın gençleri görsel açıdan zengin ve ekran tabanlı bir dünyada yaşamakta ve görsel medya ve iletişim araçları vasıtasıyla sürekli görsel olarak uyarılmaktadırlar. 21.yy öğrenenleri için görsel okuryazarlık desteklenmesi ve öğrenilmesi gereken yeni bir görsel problem çözme yöntemidir. Çocuklar konuşmayı öğrenmeden önce etraflarına bakıp incelemeyi ve tanımayı öğrenirler. Görme eylemi her zaman konuşmadan önce gelmiştir. Görme sözcüklerden önce geldiğinden dolayı bizi çevreleyen dünyada kendi yerimizi görerek buluruz” (Berger, 2002).

Aslında görsellerle olan ilişkinin okul çağlarından çok daha öncesine dayandığı bilinmektedir. Çocuklar doğdukları andan itibaren hayatı gözlemlemeye başlar ve görselleri anlamaya ihtiyaç duyarlar. Çocukların görsel okuryazarlıkla ilk tanıştıkları zaman sıklıkla resimli kitaplardır. Sayfalardaki kelimeleri okuyamadıkları için resimler ile anlamlarını bağdaştırmayı öğrenirler. İllüstrasyonlar ve görseller anlatılan hikâyenin kavranması ve anlaşılmasına yardım eder. Yazarlar ve çizerler anlamlı ve karışık bir hikâyenin anlatımını geliştirmek için kelimeler ve resimlerin etkileşiminden faydalanırlar (O’Neil, 2011). Okul öncesi dönemlerden başlayan görsellerle olan bu basit ilişki zamanla daha karmaşık bir yapıya dönüşecektir. Nitekim yetişkinlik çağında da bu süregelen bir durum olmaktadır. Görsel okuryazarlık etrafımızda gördüğümüz her şeyle ilgilidir ve yaşamın içindedir. Arnheim (2004) çocukların ve diğer öğrencilerin bir ders kitabı illüstrasyonuna, bir filme, bir televizyon programına baktıklarında tam olarak ne gördüklerine dair ne biliyoruz? sorusunun yanıtının çok önemli olduğunu vurgulamıştır. Eğer öğrenci burada göreceği düşünülen şeyi görmüyorsa hedeflenen öğrenmenin amacına ulaşmamış olduğu sonucu çıkarılmaktadır.

Sanat eğitimi sürecinde birey derin, kavramsal ve yorumsal düşünmenin yollarını bulmayı öğrenir, bir sanatsal çalışma üretilirken görsel düşünme becerileri etkin ve fonksiyonel olarak bireyin yaratıcılığını yönlendirir. Sanatsal üretim sürecinde birey görme, algılama, değerlendirme, görsel düşünme, görsel kurma gibi birçok becerileri kullanır. Arnheim (1969)’a göre en etkili algısal düşünme eğitimi ancak

sanat eğitimi ile olacaktır. Bu şekilde sanat eğitimiyle mevcut biçim ve teknikler öğrenilir ve geliştirilir. Sanat eğitimi alan bir kişi görsel problemleri görsel açıdan düşünmeye ve çözümler üretmeye alışkındır. Bir sanat sınıfında edinilen görsel kazanımlar, öğrencilerin görsel okuryazarlık becerilerini geliştirmelerini ve gündelik yaşamda kullanmalarını sağlayan bir faktördür. Çünkü edinilen görsel kazanımlar ile görsel okuryazarlık becerileri karşılıklı olarak birbirini besler ve birbirini çeviren çarklar haline getirilebilir. “Görsel sanatlar sınıfında görsel okur yazarlık stratejilerinin kullanımı da görsel işlerde yaratıcılığı açık bir şekilde artıracaktır. Sanat sınıflarında kazandırılmaya çalışılan görsel sanatın bir parçası olan yaratıcılık, çok boyutlu düşünebilme, analiz edebilme gibi temel özelliklerdir. Görsel sanatlar öğretmeni bir görselin analizini yaparken öğrencisinin görsel okur yazarlık yeteneğinin gelişmesine de katkı sağlamış olur” (Moody-Zoet, 2014).

Seglem and Witte (2009) dünyamızın görsel sembollerle dolu olduğunu ve öğrencilerin bu karmaşık sembollerini anlamlandırabilmeleri için görsel düşünme becerilerini geliştirmeye ihtiyaç duyduklarını bildirmişlerdir. Öğrenciler Tv ve Web siteleri gibi görsel kaynaklardan edindikleri görsel mesajları gün geçtikçe daha çok bir araya getirirler. Ancak önemli olan bu görsel bilgilerin görsel yeteneklerle doğru bir şekilde bir araya getirilmesidir. Sanat derslerinde sanat eseri üretme süreci ile öğrencilerin görsel kural bilgisi, görsel düşünme, görsel muhakeme, eleştirel düşünme, görselleri ayırt etme, görselleri yeniden oluşturma, görsel duyarlılık ve anlamın yeniden inşası gibi görsel okuryazarlık becerilerini kullandıkları ve bunları geliştirdikleri görülmektedir. Bu sebeple sanat eğitimi almış bireylerin görsel okuryazarlık becerilerinin sanat eğitimi almayanlara göre daha gelişmiş olacağı düşünülmekte ve araştırma bu temel probleme dayandırılmaktadır.

Bu araştırmanın amacı sanat eğitiminin görsel okuryazarlık becerilerine olan etkisini belirlemektir. Araştırmanın amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmıştır:

1. Araştırmaya katılan öğrencilerin görsel okuryazarlık yeterlikleri ne düzeydedir?
2. Araştırmaya katılan öğrencilerin sanat eğitimi alıp almamaları görsel okuryazarlık yeterliklerini etkilemekte midir?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırmaya katılan öğrencilerin sanat eğitimi almalarının görsel okuryazarlık yeterliklerine olan etkisini belirlemek için genel tarama modeli kullanılmıştır. Bu modelin kullanıldığı araştırmalarda var olan durum değiştirilmeden mevcut haliyle belirlenmeye çalışılır (Karasar, 2007).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Resim-İş Eğitimi ABD 'da öğrenim gören birinci sınıf öğrencilerinden oluşmuştur. 45 kişi olan çalışma grubu 22 (%49) erkek, 23 (%51) kız öğrenciden oluşmaktadır. Bir öğrenci okula devam etmediğinden dolayı araştırmaya dahil edilememiş ve araştırma 44 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Öğrenciler sanat eğitimi alan ve almayan olarak iki gruba ayrılmıştır. Sanat eğitimi alıp almamaları mezun olunan lise türüne göre belirlenmiştir. Güzel sanatlar liselerinden mezun olan öğrenciler sanat eğitimi almış olan öğrenci grubunu, alan dışı bir liseden mezun olanlar ise sanat eğitimi almamış olan grubunu oluşturmuştur. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerden sanat eğitimi almış olan grupta 25 almamış olan grupta ise 19 öğrenci vardır.

Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Araştırmaya katılan öğrencilerin görsel okuryazarlık yeterliklerini belirleyebilmek için Kiper, Aslan, Kıyıcı ve Akgün (2012)'ün geliştirmiş olduğu “Görsel Okuryazarlık Ölçeği” uygulanmıştır. Ölçek 6 boyut ve 29 maddeden oluşmaktadır. Beşli Likert tipi hazırlanan ölçek alt boyutları “Ofis Yazılımlarını Kullanarak Görselliğe Önem Verebilme”, “Basılı Görsel Materyalleri Tanıyabilme”, “Görsel Yorumlayabilme”, “Günlük Hayatta Karşılaşılan Görsel Mesajları Ayırt Edebilme”, “Araçlar Kullanarak Görsel Üretebilme” ve “Görsellerdeki Mesajları Algılayabilme” başlıkları ile belirtilmiştir. Ölçek iç tutarlılık katsayısının “Cronbach Alpha” .94 olduğu görülmüştür. Alt boyutlar

için ise bu kat sayıların “Ofis Yazılımlarını Kullanarak Görselliğe Önem Verebilme” .89, “Basılı Görsel Materyalleri Tanıyabilme” .83, “Görsel Yorumlayabilme” .86, “Günlük Hayatta Karşılaşılan Görsel Mesajları Ayırt Edebilme” .78, “Araçlar Kullanarak Görsel Üretebilme” .77 ve “Görsellerdeki Mesajları Algılayabilme” .68 olduğu görülmüştür. Bu değerler ölçeğin güvenilirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir. Kline (2011) güvenilirlik katsayıları için yaptığı araştırmada; katsayıların .90 ve yakın değerlerde “mükemmel”, .80 ve yakın değerlerde “çok iyi”, .70 ve yakın değerlerde “yeterli”, .50 altındaki değerlerde ise “yetersiz” olduğunu belirtmiştir. Bu değerlere göre araştırmada kullanılan ölçeğin katsayılarının ilk boyutta mükemmel, sonraki iki boyutta çok iyi, dört, beş ve altıncı boyutlardaysa yeterli aralığına girdiği belirlenmiştir.

Veri toplama aracı 2015-2016 Eğitim-Öğretim yılı güz döneminde Resim İş Eğitimi ABD birinci sınıf öğrencilerine ders öğretim elemanından önceden izin alınarak derslerde araştırmacı tarafından ve gerekli açıklamalar yapılarak uygulanmıştır.

Verilerin Analizi

“Görsel Okuryazarlık Yeterlik Ölçeği”nden elde edilen verilerin istatistiksel analizleri SPSS 22 programında yapılmıştır. Öğrencilerin görsel okuryazarlık yeterliklerinin sanat eğitimi almalarına bağlı olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için t testi uygulanmıştır. Öğrencilerin ölçekten aldığı toplam puanın soru sayısına bölünmesi ile katsayı aralıkları belirlenmiştir. Bu veriler doğrultusunda 1-1,80 aralığına giren puanlar “çok yetersiz”, 1,81- 2,60 aralığındaki puanlar “yetersiz”, 2,61-3,40 aralığındaki puanlar “orta”, 3,41-4,20 aralığındaki puanlar “yeterli” ve 4.21-5.00 aralığındaki puanlar ise “çok yeterli” olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Birinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin görsel okuryazarlık yeterliklerinin hangi düzeyde olduğunu tespit etmek için ölçeğin ve alt boyutlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerine Tablo 1’de yer verilmiştir.

Alt Boyutlar	N	$\bar{X}$	S
B-1 “Ofis Yazılımlarını Kullanarak Görselliğe Önem Verebilme”	44	3,83	,75
B-2 “Basılı Görsel Materyalleri Tanımlayabilme”	44	3,70	,85
B-3 “Görsel Yorumlayabilme”	44	3,94	,71
B-4 “Günlük Hayatta Karşılaşılan Görsel Mesajları Ayırt Edebilme”	44	3,90	,79
B-5 “Araç Kullanarak Görsel Üretebilme”	44	3,66	,93
B-6 “Görsellerdeki Mesajları Algılayabilme”	44	4,08	,95
Toplam	44	3,85	0,83

Tablo 1. Görsel Okuryazarlık Ölçeği ve Alt Boyutlarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Tablo 1’deki verilere göre ölçeğin toplam aritmetik ortalaması $\bar{X}=3,85$ olarak gösterilmiştir. 3,41-4,20 aralığına giren değer “Yeterli” ifadesine karşılık gelmektedir. Buna göre öğrencilerin görsel okuryazarlık yeterliklerinin yüksek olduğu söylenebilir. Ölçeğin alt boyutlarının aritmetik ortalamalarına bakıldığında en yüksek ortalamasının $\bar{X}=4,08$ ile “Görsellerdeki mesajları algılayabilme” alt boyutuna ve en düşük puanın ise $\bar{X}=3,66$ ile “Araç kullanarak görsel üretebilme” alt boyutuna verilen yanıtlardan oluştuğu belirlenmiştir. Her bir alt boyutun ortalamasının $\bar{X}=3,66$ ile $\bar{X}=4,08$ arasındaki değerlerde değiştiği görülmektedir. Bu verilere göre alt boyutların her birinde görsel okuryazarlık becerilerinin yüksek olduğu görülmüştür.

İkinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin sanat eğitimi almış olmalarının görsel okuryazarlık becerilerinde anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan ilişkisiz örneklem T-testi sonucunda ulaşılan verilere Tablo 2’de yer verilmiştir.

Alt Boyutlar	Eğitim Durumu	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
B-1	Sanat Eğitimi Almayan Grup	19	3,48	,95	42	2,97	,004*
	Sanat Eğitimi Alan Grup	25	4,10	,38			
B-2	Sanat Eğitimi Almayan Grup	19	3,17	,95	42	4,22	,000*
	Sanat Eğitimi Alan Grup	25	4,10	,49			
B-3	Sanat Eğitimi Almayan Grup	19	3,78	,95	42	1,30	,200
	Sanat Eğitimi Alan Grup	25	4,06	,42			
B-4	Sanat Eğitimi Almayan Grup	19	3,75	1,05	42	1,15	,253
	Sanat Eğitimi Alan Grup	25	4,02	,50			
B-5	Sanat Eğitimi Almayan Grup	19	3,13	1,13	42	3,80	,000*
	Sanat Eğitimi Alan Grup	25	4,06	,44			
B-6	Sanat Eğitimi Almayan Grup	19	3,56	1,21	42	3,59	,000*
	Sanat Eğitimi Alan Grup	25	4,48	,36			
Toplam	Sanat Eğitimi Almayan Grup	19	3,47	2,08	42	2,83	,076*
	Sanat Eğitimi Alan Grup	25	4,13	0,43			

* p <,01

Tablo 2. Sanat Eğitimi Alan Grup ile Almayan Grubun Görsel Okuryazarlık Yeterlikleri Toplam ve Alt Boyut Değerleri

Tablo 2'deki verilere göre sanat eğitimi alan grubun alt boyutlardan aldıkları puanların toplam aritmetik ortalamasının $\bar{X}=4,13$ olduğu, sanat eğitimi almayan grubun aritmetik ortalamasının ise $\bar{X}=3,47$ olduğu görülmektedir. Alt boyutların toplamında $[t(42)=2,83, p<,01]$ olduğu görülerek aradaki farkın anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Bu verilere göre sanat eğitimi alan grubun görsel okuryazarlık becerilerinin sanat eğitimi almayan gruba göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Görsel okuryazarlık alt boyut verileri incelendiğinde, “B1-Ofis Yazılımlarını Kullanarak Görselliğe Önem Verebilme” boyutunda sanat eğitimi alan grubun aritmetik ortalaması $\bar{X}=4,10$ almayan grubun ise $\bar{X}=3,48$ bulunarak aradaki farkın anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda veriler $[t(42)=2,97, p<,01]$ olarak tespit edildiğinden sanat eğitimi alan grubun lehine bir oran görülmektedir. “B2-Basılı görsel Materyalleri Tanımlayabilme” boyutunda, $\bar{X}=4,10$ ile sanat eğitimi alan grubun aritmetik ortalaması daha yüksek bulunduğu ve $[t(42)=4,22, p<,01]$ olduğundan sanat eğitimi alan grubun istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya çıkardığı görülmüştür. “B5-Araç Kullanarak Görsel Üretebilme” $\bar{X}=4,06-[t(42)=3,59, p<,01]$ ve “B6-Görsellerdeki Mesajları Algılayabilme” $\bar{X}=4,48-[t(42)=2,83, p<,01]$ boyutlarında sanat eğitimi alan grubun diğer gruba göre daha yüksek puan aldığı belirlendiğinden dolayı okuryazarlık becerilerinin de daha yüksek olduğu söylenebilir. “B3-Görsel Yorumlayabilme” ve “B4- Günlük Hayatta Karşılaşılan Görsel Mesajları Ayırt Edebilme” boyutlarında aradaki fark anlamlı bulunmamıştır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre araştırmaya katılan öğrencilerin görsel okuryazarlık yeterlikleri ölçeğinin genelinden aldıkları puan ortalamasının $\bar{X}=3,85$ olduğu görülmüştür. 3,41-4,20 aralığına giren değerler “Yeterli” ifadesine karşılık gelmesinden dolayı öğrencilerin görsel okuryazarlık yeterliklerinin yüksek olduğu görülmüştür. Şahin ve Kıran (2011) öğretmen adaylarının görsel okuryazarlıkları üzerine yaptıkları benzer bir araştırmada öğretmen adaylarının çoğunun, görsel okuryazarlık, görsel öğrenme, görsel dil alanlarında yeterli oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Bir başka araştırmada Yeh ve Lohr (2010) öğretmen adaylarının görsel okuryazarlık ile ilgili kavramları tanımlayabildiklerini ve eğitim için tasarlanan görselleri anlamlandırabildiklerini söylemişlerdir. Kocaarslan ve Çeliktürk (2013) tarafından yapılan benzer bir araştırma sonucuna göre de öğretmen adaylarının görsel okuryazarlık yeterlik düzeylerinin yüksek olarak çıktığı görülmüştür. Araştırmada elde edilen veriler ilgili alanyazınla benzerlik göstermektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin sanat eğitimi almış olmalarının görsel okuryazarlık yeterliklerine etkisi ile ilgili sonuçlara bakıldığında; sanat eğitimi alan öğrenci grubunun görsel okuryazarlık yeterlikleri ölçeğinden aldıkları puanların ortalamasının $\bar{X}=4,13$ almayan grubun ortalamasının ise $(X)=3,47$ olduğu görülmüştür. Alt boyutların toplamında $[t(42)=2,83, p<,01]$ olduğu görülerek aradaki farkın anlamlı olduğu belirlenmiştir. Bu verilere göre sanat eğitimi alan grubun görsel okuryazarlık becerilerinin sanat eğitimi almayan gruba göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Rourke ve O'Connor (2009), tasarım öğrencilerinin baskın öğrenme stilleri ve görsel okuryazarlıkları hakkında yürüttükleri çalışmalarında tasarım öğrencilerinin de görsel okuryazarlık becerilerinin yüksek olduğunu belirlemişlerdir. İşler (2002) ise çocukların okul ortamında kelimeleri ve resimleri birlikte işlemeyi öğrenmeleri gerektiğini belirterek sanat tarihi, sanat eleştirisi, estetik ve sanatsal uygulama disiplinlerinden oluşan "Disiplin Temelli Sanat Eğitimi" ile görsel okuryazarlık becerilerinin artırılabilirliğini belirtmiştir. Zeren ve Arslan (2009) çağımızda iletişim araçlarının ve internetin kullanıldığı bilişim teknolojilerinin görsel bir dünya yarattığını ve hemen hemen her yerde karşılaştığımız görsellerin bir mesaj içerdiğini anlamak ve bilmek zorunda olduğumuzu belirtmişlerdir. Bu nedenle görselleri doğru olarak anlayabilmek ve yorumlayabilmek için görsel okuryazarlık becerilerimizin gelişmiş ve yeterli düzeyde olması gerekir. Bu görsel sistemlerin ve görsel çağrışımların sanat eğitimi ile daha etkili, anlaşılabilir ve kullanılabilir olacağına inanılmaktadır.

Araştırma sonuçları sanat eğitiminin görsel okuryazarlık becerilerini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Bu sonuç, içinde olduğumuz yeni görsel çağda öğrencilerin görsel okuryazarlık becerilerine her zamankinden daha çok ihtiyacı olduğunu vurgulamakta ve bu becerileri edinmede sanat eğitiminin önemine dikkat çekmektedir. Bu nedenle, sanat eğitimi almış kişilerde bu becerilerin daha etkin bir şekilde kullanılması sanat eğitiminin hedeflerinden biri olmalıdır.

KAYNAKÇA

- Arnheim, R. (1969) Visual Thinking. Berkeley & Los Angeles, CA: University of California Press
- Arnheim, R. (2004). Art and Visual Perception: A Psychology of the Creative Eye. Berkeley : University of California Press
- Berger, J. (2002).Görme Biçimleri. İstanbul: Metis Yayınları
- Braden, R.A. (1993) Twenty-Five Years of Visual Literacy Research. Visual Literacy in the Digital Age:Selected Readings from the Annual Conference of theInternational Visual Literacy Association (25th,Rochester, New York, October 13-17, 1993)
- Braden R.A. & Hortin, J.A. (1982). Identifying the theoretical foundations of visual literacy.In Braden, R.A. & Walker, A.D. Televisionand visual literacy. Bloomington, IN: Interna-tional Visual Literacy Association. Reprintedin Journal of Visual/Verbal Languaging,2(2)37-42. ERIC Document ReproductionService
- Chapman, L, H. (1994) A World Of Images. Worcester, Massachusetts: Davis Publications, Inc.
- Debes, J. (1969). *The loom of Visual Literacy:an overview* (Cilt 14). Audiovisual Instruction.
- Heinich, R. Molenda, M., & Russell, J. D. (1989). *Instructional media and the new technologies of instruction*. Macmillan.
- İşler, A. Ş. (2002). Günümüzde Görsel Okuryazarlık ve Görsel Okuryazarlık Eğitimi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1).
- Karasar, N. (2007) Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Kazmierczak, E. T. (2001) A Semiotic Perspective on Aesthetic Prefences, *Visual Literacy and Information Design Journal*, 10(2), 176-187
- Kiper, A., Aslan, S., Kıyıcı, M ve Akgün Ö. E. (2012). Visual Literacy Scale: The Study of Validity and Reliability. *TOJNED*, 73-83.
- Kline, R.B. "Principles and Practice of Structural Equation Modeling", Third Edition, The Guilford Press, New York, 2011.
- Kocaarslan, M. & Çeliktürk, Z. (2013). Eğitim fakültesi öğrencilerinin görsel okuryazarlık yeterliklerinin belirlenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 344- 362.
- Messaris, P. (1995) Visual Literacy and Visual Culture. International Visual Literacy Association Conference. Tempe,Arizona

- Moody-Zoet, E. (2014). Integrating Art Education and Literacy Education: A Curriculum for the Secondary Level. *Master's Theses. Western Michigan University Paper* 530.
- O'Neil, K. E. (2011) Reading Pictures: Developing Visual Literacy for Greater Comprehension. *The Reading Teacher*. Vol 65 Issue 3
- Oring, S. (2000)A Call for Visual Literacy. *School Arts*, April, 58-59
- Rourke, A. & O'Connor, Z. (2009). Examining ways to improve visual teaching material: The role of visual literacy and predominate learning modalities. Albertson, M. L (Ed.) *Developments in Higher Education*, New York, Nova Science, pp.1-35.
- Seglem, R., & Witte, S. (2009). You gotta see it to believe it: Teaching visual literacy in the English classroom. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 53(3), 216-226. Retrieved from Academic Search Complete.
- Şahin,Ç.& Kıran I.(2011). İlköğretim 5. Sınıf öğretmen ve öğrencilerinin görsel okuryazarlıkları üzerine bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 363-381.
- Wileman, R. E. (1993). *Visual communicating*. Englewood Cliffs, N.J.: Educational Technology Publications.
- Zeren, G. & Arslan, R. (2009). Bir eğitim süreci olarak görsel okuryazarlık. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(3), 43-52.
- Yeh, H. & Lohr, L. (2010). Towards evidence of visual literacy: Assessing pre-service teachers' perceptions of instructional visuals. *Journal of Visual Literacy*, 29(2), 183-197.